

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
ФАКУЛЬТЕТ МИСТЕЦТВ ТА ХУДОЖНЬО-ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА МУЗИКОЗНАВСТВА, ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ
ПІДГОТОВКИ ТА ХОРЕОГРАФІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Історія становлення флейтового мистецтва

Студента 2 курсу групи МБММз
Галузь знань 02 Культура і мистецтво
Спеціальності 025 Музичне мистецтво
Новосадова Ярослава Григоровича
Науковий керівник — доктор пед. наук
професор Мозгальова Н.Г.

Національна шкала _____

Кількість балів _____ оцінка ECTS _____

Голова комісії _____

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Члени комісії _____

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

ВІННИЦЯ 2022

ЗМІСТ

Вступ.....	3
------------	---

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА КОНСТРУКТИВНИХ ЗМІН ФЛЕЙТОВОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ

1.1 Шляхи виникнення флейти. Її становлення та розвиток від давніх часів до XVIII століття.....	6
1.2 Конструктивні особливості флейти XVIII століття.....	15
1.3 Модернізація флейти у XIX-XX століттях.....	19

РОЗДІЛ 2. СПЕЦИФІКА РОЗВИТКУ ФЛЕЙТОВОГО МИСТЕЦТВА: ІНСТРУМЕНТОЗНАВЧИЙ, МЕТОДИЧНИЙ ТА ВИКОНАВСЬКІ АСПЕКТИ

2.1 Фундаментальні методичні роботи гри на флейті.....	27
2.2 Флейта в контексті композиторської школи.....	33
2.3 Флейтове мистецтво в Україні.....	46
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	61
ДОДАТКИ.....	63

ВСТУП

Музичне мистецтво зароджувалось та формувалось разом із еволюційними процесами людства. Початок створення та поширення музичних інструментів датується часом первісного ладу. До ряду інструментів, які за короткий історичний час пройшли стрімкий шлях становлення та розвитку належить флейта. Вона супроводжувала людину від перших часів і до сьогодні, виконуючи роль спочатку дитячої іграшки, та ставши згодом провідним інструментом в світовій музичній практиці.

Вивчення флейти як сольного та оркестрового інструмента займає провідну роль у загальному музикознавчому аспекті. Це питання активно досліджується зарубіжними і вітчизняними науковцями та доповнює загальну картину розвитку мистецтва в цілому. Зокрема, дослідниками розглянуто німецьке флейтове мистецтво XVIII–XIX століть (В. Качмарчик), флейтове виконавське мистецтво Західної Європи XVIII століття (І. Єрмак), розвиток флейтової музики в Україні (М. Перцов), формування виконавської майстерності флейтиста (А. Карпяк). Однак, питання історичного розвитку флейтового мистецтва не набуло достатньої популяризації. Тому, дослідження еволюційного шляху розвитку флейти, як в конструкційному так і в художньому плані, вважаємо актуальним.

Об’єкт дослідження – флейтове мистецтво.

Предметом дослідження є витоки, історична еволюція та сучасні тенденції розвитку флейтового мистецтва.

Мета дослідження – простежити історію становлення флейтового мистецтва в конструктивному та художньому планах.

Завдання дослідження:

- проаналізувати літературу, пов’язану з еволюцією флейтового мистецтва;

- розглянути в історичній послідовності конструктивні модифікації флейти;
- проаналізувати основні методичні праці з навчання гри на флейті;
- розглянути питання флейтового репертуару;
- дослідити розвиток флейтового мистецтва в Україні.

Методи дослідження. Використовуючи історичний метод було досліджено етапи становлення флейтового мистецтва. В свою чергу, аналітичний метод дозволив виявити основні конструктивні трансформації флейти як результату її еволюції. Жанрово-стильовий метод сприяв виявленню специфіки флейтового репертуару. Для розгляду ролі флейти в світовій музичній культурі було використано культурологічний підхід. Користуючись архівними документами, що відображають функціонування флейтової музичної культури стало доступним зрозуміти які саме фактори впливали на те чи інше рішення щодо зміни конструкції інструменту та його репертуару. Також у дослідженні ми спробували комплексно розглянути основні етапи розвитку флейтового мистецтва від часів первісності і до сьогодення.

Теоретичною основою даної роботи стали наукові праці музикознавців, композиторів, виконавців та педагогів. Це насамперед, роботи, присвячені виконавству на духових інструментах (В. Апатського); дослідження, присвячені особливостям музичної практики епохи класицизму та бароко (І.Єрмак); праці, що висвітлюють історичну еволюцію та сучасні тенденції української флейтової музики (А.Карп'як, М.Перцов).

Специфіка проблематики роботи зумовила необхідність вивчення музично-теоретичних та методичних трактатів XVI–XVIII ст. (Д. Плейфолда, Ж. Оттетера, Й. Кванца, К.Ф.Е. Баха, Л. Моцарта, Й. Тромліца, Л. Лоренцо)

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в:

- розкритті основних шляхів конструктивних трансформацій флейти, що є результатом її історичної еволюції;
- вивченні, у контексті історії становлення поперечної флейти, перших інструментознавчих трактатів та методичних посібників (Д. Плейфолда, Ж. Оттетера, Й. Кванца, Й. Тромліца, Л. Лоренцо);
- визначенні впливу закордонних виконавських шкіл на формування сучасної української флейтової школи;
- уточнено низку положень про історію розвитку поперечної флейти з моменту її появи в Європі і до сьогодення;
- набуло подальшого розвитку вивчення взаємозв'язку між конструктивними змінами в будові інструменту та репертуаром.

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що викладені у роботі положення і факти, можуть бути використані в процесі теоретичних і практичних занять як студентами, так і викладачами закладів мистецької освіти різного рівня акредитації. А також будуть корисними для публіцистів-просвітителів і широкого кола читачів, які цікавляться проблемами флейтового мистецтва в найширшому розумінні.

Апробація дослідження. Основні теоретичні положення й практичні результати дослідження доповідались та обговорювались на II-й Міжнародній студентській науковій конференції «Діджиталізація науки як виклик сьогоденні» (Одеса, 2021) та III-й Міжнародній студентській науковій конференції «Результати розвитку наукової думки» (Вінниця, 2021).

Публікації. Основні ідеї та результати дослідження опубліковано в двох публікаціях автора.

Структура роботи: складається зі вступу, двох розділів, висновків списку використаних джерел, додатків.

ВИСНОВКИ

Отже, досліджуючи генезу становлення флейтового мистецтва ми змогли відтворити та детально дослідити конструктивні зміни інструменту протягом всього історичного шляху та зрозуміти, яку роль вони відіграли у становленні флейтового виконавства. Проаналізовано літературу (Ж. Оттєтер, Й. Кванц, Й. Тромліц, С. Левін, Ю. Усов, І. Єрмак, А. Карп'як, В. Качмарчик, М. Перцов та ін.), що стосується флейтового мистецтва України та зарубіжжя, його функціонування у різні історичні періоди. Завдяки цим працям в мистецтвознавстві сформувалась чітка картина витоків та становлення флейтового мистецтва. Детально дослідивши джерела, починаючи від археологічних знахідок, які датуються тисячами років до нашої, продовжуючи трактатами епохи середньовіччя і звертаючись до сучасних досліджень науковців було розглянуто флейту як в конструктивному аспекті, так і в музикознавчому. Це дозволило проаналізувати та віднайти зв'язок між особливостями епохи, стилю, жанру та їх впливом на процес формування інструменту.

Проаналізувавши перші духові інструменти різних культур ми змогли прослідкувати процес зародження флейтового мистецтва та реалізації його рис в кожній з цих культур, його трансформацію у провідних країнах стародавнього світу. Історичні згадки про це збереглися як в побутовому середовищі, так і в міфах та легендах.

Починаючи з епохи середньовіччя були розглянуті конструктивні модифікації флейти, які дозволяють зробити висновок про зародження перших флейтових шкіл у XVII столітті. Саме з того часу почали вперше використовувати систему клапанів, яка в подальшому полегшила флейтове виконавство та зробило можливим досягнення точної інтонації по всьому діапазону флейти. Провідні країни Європи намагались привнести та додати щось нове. Зокрема, майстри експериментували, намагаючись віднайти

компромісне рішення для покращення як інтонаційних проблем, так і зробити інструмент зручним для гри на ньому. Проводились експерименти з матеріалом, з якого виготовлявся інструмент, кількістю клапанів у ньому, довжиною власне самого інструмента. Завдяки приватним колекціям збереглися інструменти кожної епохи, що в свою чергу дозволило зрозуміти природу гри на інструменті того часу. Це також дає можливість краще зрозуміти тогочасний репертуар. Справжньою революцією стала флейта, яку в 1832 році сконструював відомий німецький флейтист Т. Бьом. Вона перевершувала всі попередні моделі інструмента своєю красою звуку, аплікатурними властивостями та інтонацією. До початку ХХ століття флейта системи Бьома стала використовуватись як провідний інструмент флейтиста. Були спроби покращити цю систему, але як правило всі нововведення не набували такої популярності, як система Бьома. Композитори все частіше починають звертатись до цього інструменту доручаючи йому сольні партії в оркестровій практиці, а також пишучи твори для флейти з фортепіано.

З виникненням авангарду в мистецтві ХХ століття, флейта продемонструвала невідомі раніше можливості класичного інструменту. Це стало можливим завдяки використанню нетрадиційних прийомів гри. Вони в свою чергу дали змогу розкрити тембр флейти зовсім з іншого боку. Флейта продемонструвала, що вона може звучати не лише як пасторальний інструмент, до звучання якого всі звикли, а навпаки, може звучати як меланхолійно і елегійно так і стверджувально, а іноді навіть і агресивно. Композитори-авангардисти почали все частіше у своїх творах використовувати флейту як сольний інструмент. Не дивлячись на те, що музика ХХІ століття відкриває для флейти нові можливості, вона залишається класичним інструментом та займає одне з провідних місць як оркестрової так і сольної практики.

Самобутність української музичної культури характеризується широкою палітрою інструментів. Народні музичні інструменти України – це яскрава сторінка історії музичної культури українського народу. Своїм корінням народні українські музичні інструменти сягають часів Київської Русі. Будова музичних інструментів України, їх стрій є відображенням синтезованої природи різних культур і народів. Варто відзначити, що до інструментарію увійшли кращі зразки українських народних інструментів, які століттями виготовлялися і вдосконалювалися українськими майстрами, передавалися з покоління в покоління.

Здавна такі інструменти як сопілка, ліра, бандура є душею національного мистецтва. Флейтове сімейство також залишило свій відбиток на українській культурі. Українське інструментальне мистецтво сучасності, а особливо сопілкове, переживає зараз період розквіту. Молоді артисти все частіше звертаються до цього інструменту, так як в свою чергу він дуже вдало може передати колорит українського народу. Здавна, сопілка є одним з найулюбленіших музичних інструментів на Україні. Згадки про цей інструмент зустрічаються ще в стародавніх літописах східних слов'ян XI століття.

Що стосується флейтового мистецтва України, варто зазначити його фундаментування на основі кращих зразків світової флейтової практики, як в аспекті виконавства, так і педагогіки. Її формування пов'язано із відкриттям у великих містах (Київ, Харків, Одеса, Львів) консерваторій та розвитком композиторської практики. Розглянувши питання репертуару зазначимо, що беручи за основу композиторський доробок західноєвропейських майстрів, вітчизняні композитори (В. Губаренко, А. Штогаренка, О. Ківа, Л. Дичко, Л. Колодуб, Є. Станкович та інші) змогли створити низку музичних творів, які не уступали їм за рівнем технічності та художності. Також варто відзначити діяльність провідних вітчизняних флейтистів – Д. Біди, Г. Динова, О. Кудряшова, Ф.

Прохачова та Ю. Шутко, виконавське мистецтво яких сформувало сучасну українську флейтову школу. Однак на сьогоднішній день невивченими чи недостатньо освітленими залишаються такі актуальні та перспективні для дослідження питання, як: причини падіння інтересу до навчання гри на флейті, сучасні методичні технології у навчанні гри на флейті, систематизація сучасних штрихів та методів звуковидобування на флейті та інші.

Підсумовуючи, слід зазначити, що флейта – один із найяскравіших, відомих і перспективних інструментів сімейства духових – переживає в останні десятиліття черговий розквіт, який, ймовірно, приведе в найближчому майбутньому до наступного якісного стрибка в галузі флейтової музики, виконавства, методики та наукових досліджень.

Дана робота не претендує на вичерпне розкриття даної проблеми. До перспективних напрямів досліджень відносимо: введення в навчальний репертуар «забутих» флейтових творів XVII-XVIII століть, вивчення новітніх прийомів гри, широко представлене в творчості сучасних композиторів, використання в навчальній і концертній практиці нових конструкцій інструмента.

